

Na jadrnici vrnitve sem se zaril v Oljsko goro.
 Okamenel sem srebrno, oči sem si slekel, kot trinajsti jaz zaživel.
 — Niti eno noč nisi mogel čuti z menojo!
 Niti eno noč nisi hotel biti ves moj! —

To je Kristus, levo Dioniz, še daleč, daleč Trnovo.
 Scufan sem, privarjen čisto nase, obešen na s-je spominov.
 Hočem Kirko, hočem Medejo. Kje so Sirene?
 Katran mi naj zalije oči, kar je, naj vidim v sanjskem mižanju.

Na mavrici resnice sem, na resasti poti cedrastega užitka.
 Pred Ajdovščino stojim, pred hišami, daleč, daleč pred zimo.
 Pred lastovkami svinčene zarje in svoje sanje o sebi.
 Pred rimskim zidovjem, pred cerkvami, daleč, daleč pred sabo.

Ivanka
Hergold

Ignac ne bi rad

Ignac je bedel pri še živem očetu; čepel je z glavo na kolenih, razdražen in buden, ko se mu je ves čas zdelo, da je nekje drugje.

Rad bi, da bi minilo, da bi lahko šel tudi sam, da bi se odlepil; spet pa je čakal na tisti hipec, ki mu je enkrat v teh dnevih neprestanega bedenja izločil od drugih nepomembnih trenutkov, mirno se je strinjal s smrtjo, to ga je sicer naredilo povsem obupanega, a ne zaradi očeta,

obenem pa so se vse stvari, vse sile njegove narave postavile v neko blagodejno razmerje, kar tih je postal, gladek in vdan prebivam v svetu, tak bi rad živel.

Ni se več pripetilo, ni bilo več podobne naravnosti.

Kakor hitro je pogledal kup odej, pod katerimi je dremal njegov atej, že je pomislil, drugje sem in bil je drugje: med vrtom in bregom pregib zemlje, vanj sede, trava je ostra od duha materine dušice, nekaj metrov tja šumijo smreke, sam v sebi je razširjen, razmnožen, ni sam, tema je tako široka, da ne čujemo, ali dihaš ti ali diham jaz, kdo dihamo? Tako je blodil, pokrit s sladkim vročim vonjem, nikogar ne more videti, ali ti dihaš ali

diham jaz, kot bi imeli eno samo skupno telo in ene same oči v temi razprte, znašel se je na travniku cvetoče trave, zleknjen, stegnjen med visoke, čvrste trave in da se tam dviga, zapiči komolce in se dvigne s prsmi in glavo, vstane, stoji na zrelem travniku, na travniku temna črta koscev, potem grejo mokre noge, mokri čevlji po klancu in se svita, tako blodi, kose zazvonijo na kanadki, na carjeviču, na češplji; pokoplji me, pokoplji, se boji misel.

Saj bom kmalu spal, naspal se bom, naspali se bomo.

Dotaknil se je postelje, da bi se naslonil nekam na mehko. Iz odej je puhtela atejeva vroča sapa: ležal je na hrbtu kot predpotopna žival, ki je navzlic svoji velikanski gmoti zapisana pogubi, če se enkrat zvrne na hrbet, sopuh, ki je šel od njega, je bil jedek in kiselkast, obenem pa mogočen in silen: to so očetovi lovski škornji in zelena pelerina, napita od gozdnih trav, ostre, mlade oči, prižgane nad domačim pragom; Ignac je videl bele zavoje, s katerimi so bile obvite atejeve roke, roka, tudi druga roka, obe sta ležali na odeji, temu se ni nehal čuditi: atej si je porezal žile na obeh rokah.

Ta gib: naslonil se je na posteljo, ga je napolnil z veseljem, telo se je napilo toplote, ki je šla od očeta, to je zdaj smel narediti, gledal ga je z drobcenim, nedoločljivim zadovoljstvom, kos za kosom, plezal je po velikem kraju, kot bi z revnimi, kratkovidnimi žarometi skušal osvetliti telo v temi.

Atej se je prebudil, njegove oči so pogledovale sina, zbegane od sramu; niso bile obupane, Ignac je tudi podvomil, če so res »zbežane od sramu«, morda nerade gledajo, odprejo se in nerade vidijo, da je on, Ignac, buden; zakaj sploh bediš, atej, da lahko nemara misliš: rad bi bil sam, rad bi si v miru odvil povoje, da bi stekla kri.

Atejeve oči so bile običajno tople, rjave in na soncu rumene, bile so malo otročje, presveže, kot okrogli ovratnik, bel, pri najstniku, ali kot svetla malenkost na obleki mrliča; atejeve oči so bile tudi zdaj take, kot so bile zmerom. Od dihanja se mu je na glavi zibal klobuček s črnim gamsportom, ta klobuček je atej nosil v postelji zato, da je bil bolj običajen, da je zadržal na sebi občutek delovnega dne, ta klobuček je bil seveda smešen. Ignac ga je poravnal s prsti, segel je z roko pod lobanjo in jo potehtal, prevzelo ga je: to ni glava, to je tvoja lobanja, nategnili klobuk proti zatilju in spustil vse skupaj na blazino. Zdaj že znano veselje mu je razgibavalo prste, da so se samovoljno igrali z odejo, zategnili pentlje zavojev na obvezanih rokah, zataknili rjuho za stranico, nič zato, če je bila rjuha že lepo napeta, atej se na postelji skorajda ni premikal.

Preveč krvi je izgubil, zato se zdaj ne premika.

Kako je tekla v loku, kri!

Branil se je te podobe, samo zdaj še ne, malo pozneje bom o tem razmišljal, ko bo atej že šel, zdaj še ne, a moral jo je gledati, kako je tekla, gledal je, gledal.

Ni imel dragocene lastnosti, da bi se počutil eno življenje v življenju domače hiše, jaz ja ne bom živel tu, saj bom spet šel, naj se kar pripravaj! Ni se vtaknil vmes, sitno se mu je zdelo poslušati kričanje, zdelo se mu je

vulgarno: če mi ne daste čez grunta, potem pa sami delajte, kurc vas gleda, v njem ni bilo nobenega pohlepa po zemlji in je bil ravnodušen, kot da poslušša prepir o tem, kaj je bilo prej: jajce ali kokoš. Ignac ni vedel, da je kljub vsemu vse videl, slišal in poslušal. Dajte no mir, je rekel tiho, zganil časopis, ni ga mogel v miru prebrati v hiši, zunaj se je pripravljalo k dežju.

Zavil je okoli vogala: ostro je pihalo, v vetru so zvonile krastave zlate parmene, na mahovnata vrata čebelnjaka so bile postavljene fižolove preklje, z vrta je smrdelo po nabreklih, odcvetajočih krizantemah, kamor že je pogledal, povsod je videl kaj zamirajočega, obrabljjenega, šklepetajočega: kosir brez kose je bingljaj na goli češplji, z ostrušja se je odtrgala deska in tolkla ob tram, kure so brskale po rdečem listju, pod oknom je ležal lonec s polomljeno vodenko. Ali ni, medtem ko je veter žvižgal skozi vrtno late in kodral listnato pobočje na nasprotnem hribu, ali ni sam dvignil svojega šilastega obraza proti nebu, v zrak, dišeč po dimu, po zlizanih tratah, po praznih njivah, kjer je bila prst kot odprta, ali ni tedaj čakal, trepetal je kot paglavec in čakal: stopil je proti okencu, na vodenko, prozorna stebelca so zahreščala kot majski hrošči . . . Zrinil je glavo skoz okno, to je bilo: atej se je spravil od gneče teles na sredi hiše. Nekaj o smrti, in da ima življenja dovolj, tako dovolj ga ima.

Ignacu je lezel v nos duh prostora: po nizkih, rženih hlebčkih na peči, po stenah, lisastih od tobačnega dima, po arniki na okenskih policah, po vsiljivem zelenilu ciprese, katere vejice so bile zataknjene za podobe svetnikov.

Ne bodite nori, atej!

Ali se vam meša, atej?

Te ni sram pred otroki?

Ignac se je tresel na oknu, mislil je tudi, da kriči: V atejevi roki se je zasvetila britev, se umirila pred žilo na drugi roki in se nerodno zadržala v meso, potem se je še enkrat dvignila, se spustila še enkrat v živo rano, se predejala v drugo roko in ponovila dva hitra, živčna ureza. Takooo! je zatulil atej, iz stegnjenih rok je v visokih lokih brizgala kri.

Sikalo je, črni loki so škropili glinasto peč, tolkli po tleh; tudi atej sam je gledal.

Ignac ni več trepetal, bil je kot začaran.

Bil je dolg, dolg trenutek: atejev obraz je bil rumen, razmešan, dolgo je bil sladek, brat, mati in sestra so stali pri vratih.

Stali so pri vratih, Ignacova glava je bila še mirna na okenski polici, atej je držal roke stegnjene in jih previdno zibal, da je delal lepe cikcake po tleh in se pasel na njih z očmi.

Ne, je zakričal Ignac, ne boste zganjali cirkusa, kaj čakate, zijala, dajte ga, hitro!

Mrzlo mu je stresalo ude, ko je stal spodaj v kleti in med moštnimi uljci izbiral najtanjšega; nad glavo je spet zaznal široko tišino, v kateri se dogaja smrt.

Ali atej drži v roki britev, da se mu nihče ne upa blizu? Ali bo dovolj hiter, da mu bo lahko pomagal, skozi razsušene podnice je kapljala kri in lezla po bokih polovnjaka, počasi, počasi, kot da se smrt dogaja počasi, stoletja ni več, zanesljivo pa je ne bo mogoče ustaviti na pravem koncu, tja privezati rdečo cevko! Ignacu so se noge zmeščale, videl je medeni bukov grmič, ki mu ga je atej prinesel v nekem otroškem jutru, mehka gmota v njem je naraščala kot gobasto telo more, kakor da je oče zgoraj že mrtev in on da bo prišel gor veliko prepozno s svojo cevčico; Ignac ni imel več nobene misli v glavi, nobene podobe v srcu, v telesu le toliko moči, da se je spravil po stopnicah in spustil kletno loputo.

Vrata v hišo so bila odprta, atej je ležal na tleh, grd kakor žival, ki so jo udarili po očeh.

Nad lahtjo so mu privezali žilo, niso se zmenili za njegove besede. Odvežite me, jaz sem vaš oče! Lepo te prosim, lepo te prosim, odveži me. Petdeset tisoč ti dam, če me odvežeš.

Pulil je roke iz rok svojih otrok s tako ihtavo odločnostjo, kot bi se boril za življenje. Ignac je snel vrv z vreče, ki je stala ob peči in mu zvezal roke na hrbtu.

Na dvorišču so stale luže deževnice, spod kapa je voda udarjala na prevrnjeni čeber, pred hlevom sta stala konja, pokrita s celtno. Očeta so položili na voz in ga ogrnili s starim dežnim plaščem.

Ignac je gledal: voda je požrešno drla po kolotečnicah, ki so jih kolesa vtisnila v klanec, in že ni bilo nobene sledi.

Kako dobro je, da dežuje, je pomislil.

Šele zdaj je začul stavek, ki ga je prej v hiši preslišal: Ne tako grobo, ga mora boleti, če leži na zvezanih rokah.

Saj mu nisem zvezal rok na hrbtu, ampak spredaj? Do mesta je uro voznje s konji ali celo več? Saj bo vendar kaj rekel, če ga bodo roke bolele ali tiščale, ali mu bo kapal dež v usta? se je spraševal in se zavedel, da z nobeno besedo, z nobeno mislijo ne bo mogel zabrisati sovraštva, s katerim mu je mečkal skupaj zapestja, ne nemočne ljubezni, ki jo je malo prej v kleti čutil do njega.

Kakšna sramota! je slišal jok na klopi.

Sramota pa, sramota! je rekel Ignac.

Ti se lahko režiš, ti, ki se te naše reči ne tičejo, je rekel brat Maks. Maksi, Maksi, je začivkal Ignac znova, zdaj te pa tvoja Cveta ne bo marala za moža, pa še zastonj si se pričkal, vidiš, kaj je nakuhal naš atej.

Franc je znorel, je rekel tenki sestrin glas, mama, a čujete, kakšna klobasa!

No ja, je rekla mama, saj ni samo pri nas, tudi v soseski se je že kdo hinrihtal.

Atej so še živi, je rekel Ignac.

Nič ne pomaga, je, kar je, je rekla mama, vsaka reč enkrat mine, vsaka reč je za nekaj dobra, mogoče bo pa prišel k sebi in ga bo sram.

Ni treba več, se je čez čas oglasila, o tem tuhtat. Dražnike bo treba očistiti, potem pa voda dere po travi in na pomlad in na pomlad in na pomlad.

Ignac je mislil, da mora prav on poskrbeti za očeta, kaj pa drugi, domači, ne, moja dolžnost je, da zdaj poskrbim zanj, kdove kakšen se bo prikazal iz bolnice, ne bi si rad pozneje očital. Vzel si je dopust, kot bi si vzel nekaj dni prostih, da jih bo preživel z dekletom v zaklenjenem stanovanju. Atej ni ne z besedo ne drugače pokazal, da mu ni prav, ker ga sin pelje k sebi na stanovanje; kazalo je, da ne bi bil presenečen, ko bi ga ob odhodu iz bolnice nihče ne čakal. Tedaj bi se pač peš odpravil iz mesta, počival bi pred vsako večjo vzpetino, ravno to si je Ignac zamišljal, kako atej sedi na korenini, preden se steza požene v hrib, sedi mlahavo in v čisto tihi drži.

Ves čas, odkar je bil oče v bolnici, je živel razmišljeno, večkrat se je zalotil, da sploh ne ve, kje je, pogledal je okoli in ni vedel, kje je ali pa je stopil v trgovino, ko ni imel nobenega namena, da bi kaj kupil ali pa se ustavil sredi ceste, se obrnil in gledal za neznanim človekom, kot da je naznanski čudež, če takle človek gre hitro in veselo po cesti, a tudi dobro je bilo, kot da stoji na velikem zelenem travniku, veselil se je očeta, res je, da se je tega malo sramoval.

O, kako prav je bilo, da ga je vzel k sebi, ne bo ga smel spustiti spred oči in tako bo treba urediti, da bo kdo pri njem, če bi že moral skočiti v trgovino ali kam drugam po kako malenkost!

Z atejem se zdaj ni dalo govoriti, ni ga mogel pripraviti do tega, da bi se razgovoril ali kaj potožil.

Kako je kaj, atej? Gre.

Te bolijo roke? Ne.

Si imel v bolnici sitnosti, so te sitno zbrkovali? O ne, nič posebnega, pač rečeš nekaj, pa je.

Ali so ti dali zdravila? Nekaj ja.

Mislim reči, se slabo počutiš? Ne, ne.

Atej ni znal govoriti, pa bi lahko, kako da ne, jaz mu bom pomagal, nikdar ni znal govoriti, zdaj bi pa le lahko, ali ne? To je sicer pričakoval od njega, da ne bo ničesar povedal s posebnim veseljem in z lahkoto, a zdaj mu bom dal priložnost: ničesar nočem od tebe, razgovori se! Videl je njegova usta zaprta in če ga bo še kaj vprašal, ali ne bo rekel: Nekoč je živel mož z mahom poraščen, da se bo on, Ignac, počutil majhnega in bo moral spet in spet vprašati: Kaj je bilo pa potem, da bo začul odgovor: Nekoč je živel mož z mahom poraščen in to bo začetek in konec pogovora med njima. Takrat je treba iti in se ga dotakniti. Najraje bi se ga kar naprej dotikal, tudi zavedal se je te svoje potrebe, dotakniti bi se ga moral previdno in tako, da atej tega ne bi čutil, Ignac se je hotel sam pomiriti, ker je bil vznemirjen in nemiren. Oče je sinove skrbne, negujoče dotike splakoval s sebe s komaj zaznavnimi trzljaji kože, brez nevolje ali kakega podobnega

izraza na obrazu, vendar pa odločno. Zaradi te atejeve gluhosti je Ignac trpel.

Kako nerodno in smešno je bilo, da je ponoči odprl vrata svoje sobe in svojo posteljo postavil tako, da je imel očeta med počitkom na očeh! Kako je skakal s postelje, če se je spozabil in za trenutek zaprl oči, venomer ga je dražila predstava, da si je oče skrnil roke pod odejo, si pod njo odmotal zavoje in da se praska po šivih, iz rane se cedi kri! Ali pa je videl, da se očetova roka dviguje in se oprijemlje posteljne končnice; morda je spodaj že oblečen, medtem ko sem jaz spal, se je potihoma oblekel, nato je zlezal nazaj pod odejo, ker sem se jaz v spanju premaknil, zdaj pa vstaja in bo odkorakal iz sobe s svojo glavo visoko, da niti v temi ne bi kazal svoje telesne šibkosti, nič ga ne bo ustavilo, jaz ga ne bom mogel ustaviti, odpahnil me bo s komolcem, odprl vrata in odropotal po stopnicah. Ob takih mislih je Ignac planil s postelje in stekel k očetu, ne da bi si bil nataknil copate; oče je spal, Ignac je segel na posteljno stranico, roka je prijela svež, še vlažen obgrizek, atej je pravkar jedel jabolko, zdaj še ni mogel čisto zaspati, a spi!

Ne glede na to, ali hoče ali ne, nanj je še treba paziti, je ponovil svoj sklep.

Očetov apetit je bil v nasprotju s sinovimi skrbmi, spoštljivo je tlačil vase kose mesa in s koščkom kruha pobrisal s krožnika še zadnjo sled omake. Ko je srkal svojo četrtinko vina in imel pri tem že kar živahen, od nekakšnih misli, to se ja vidi, ves razgiban obraz, je kazalo, da se mu bodo iz ust le usule besede. Pa se niso! Ignac pa jih je pričakoval, da, bolj s telesom kot z ušesi, napel se je, zgrabil očeta za ramo in zapihal nadenj: A zdaj ne boš nič rekel, a zdaj ne boš nič zinil, atej! Ti rečem, nisem ne slep ne gluh, vse vem, da boš vedel, ponoči si jedel jabolko, in ko sem prišel k tebi, si se naredil, da spiš.

Oh, jejej! je potožil atej in si klobuček potisnil na čelo.

Tako torej misliš, o meni misliš, da sem gnida, o meni, ki nimam in nočem imeti nič od tiste tvoje zemlje!

Ignac sam ni vedel, zakaj se je znebil besed, ki jih ni kanil reči, tudi sem niso sodile: Bolj pametno bi bilo, ko bi nabiral gobe in zasadil na zemlji ribez, tako mislim, njegov glas se je nekoliko okrepil, poravnal in se znebil vreščočih tonov, Ignac je bil prepričan, da bo očeta pripravil do govorjenja o ZEMLJI, o tistih rečeh, ki so ga pripravile do tega, da si je porezal žile; očetov pogled je postal že oster in svetel kot žagin zob, po katerem je pravkar švistnila pila, razprl je zobe: meso mu je zlezlo v čudnih gubah proti čeljustim, a je samo okorno zganil rame, kjer je bila Ignacova roka, takoj nato je spet obležal ravno in kot mumija.

Vedel sem, da bo do tega prišlo, je govoril Ignac, Maks je star vendar že trideset let in rad bi se oženil, naj se oženi, poslušaj, atej, zdaj govorim, kot bi govoril sam sebi, ali ni vseeno, če Maks ne bo zoral vseh njiv, če Maks ne bo zoral nobene njive, zakaj bi, saj v tovarni dovolj zasluži, in če mu daš čez, bo prišel grunt le v domače roke.

Ignac si ni upal reči: Zakaj se bojiš, da boš ob svojih ljudeh na stara leta lačen in da bodo s tabo grdo delali, danes nihče ni lačen, nihče se ne boji, tudi mama se ne boji, a ti po tleh pljuvaš, včasih si dolgočasen in neprijeten, malo se daj kreniti, spremeni se malo!

Pa je pridigal naprej: Videl boš, da Maks od vsega, od posestva in od tovarne živi, kot se človeku spodobi, reciva še to, ti bi, za las je tudi manjkalo, zadnjič skoraj izkrvavel, in če bi, te vprašam, kaj bi te zdaj brigalo, ali se po Sončni njivi pasejo srne ali pa tam cvete krompir! Ignac je pozabil na očeta, zelo so ga prevzele lastne misli, atej me vendar poslušaj, sliši me, sliši, olajšan je bil od tega, kot bi se atej oglašal iz svojih tihih rovov in jam, poln živega apna, nanj kaplja voda, cvrči in puha, ven se privleče gosta bela para; le besed ni bilo.

To so bili stari časi, je rekel Ignac, ni niti misliti, da bi se danes od hribovske zemlje živelo, tisto so bili stari časi.

Predenj se je prizibala očetova pojava, ki je ob nedeljah in zapovedanih praznikih brala knjige in si na cigaretno škatlo izpisala stavek: Kdor je pest, se ne izgladi v dlan. Ignac je obstal spet pred neznanim, kot prej in kot vselej pred čudovitim, obljublajočim začetkom zgodbe, v kateri je živel orjaški mož, poraščen z mahom.

Atej je ležal z rokama na odeji, roke so bile povite z zavoji, pod zavoji so se celile žile, atej ni znal ali ni hotel govoriti, zato pa je bil Ignac zapreden v očetovo »stvar«, oglašal se je že kar tragično, da bi očeta obudil: Kaj ti je pa pomagalo, da si prebral stoge knjig! Nič koristi, atej! Kaj, za božjo voljo, si bral v knjigah, kaj si imel od tega, hočem, da govoriš o sebi, razumeš!

Atej je ležal z zavoji na rokah in ni govoril.

Ignac je zakrtil po zraku, prestopal se je, bilo mu je neprijetno, kot da počenja nekaj nečednega. Dobro, pa ne bova govorila o knjigah, je rekel, kot da je atej pri tem sploh živahno sodeloval, hotel sem te samo vprašati, kaj si mislil s tistim na cigaretni škatli Kdor je pest, se ne izgladi v dlan, iz katere knjige si izpisal, kaj? Nagnil se je nad atejev obraz: ustnice so bile razprte, tako se je Ignacu zdelo, v ozko posmehljivo špranjo.

Poslušaj me, ali ne da? je rekel Ignac in v hipu postal kurji, otročji, njegov jokavi glas je hreščal v zraku, zbal se je, da ga bo zdaj zdaj popadel divji jok. Nič ne morem, nič ne morem, ga je postalo sram in nič več ni vedel, kaj bi v resnici rad.

Hej, atej, mu je rekel visoko kot ženska, ti lahko živiš pri meni, za delo se bo že kaj našlo, bral boš lahko, po tem te bodo dolgo bolele roke, preseliva se lahko kam drugam, če hočeš.

Ateju je ušel iz ust dolg rigež, obrnil se je na drugo stran in rekel: Bi se dalo tako, da bi bil ti tiho, jaz ti pa ja nisem rekel, da si gnida.

Z okna je Ignac videl očeta odhajati. Še je slišal njegove besede pri odhodu: Kar dobro ti gre, mogoče predobro, moram reči, da sem pri tebi dobro jedel. Spodaj na cesti je bil videti manjši, hodil je enakomerno in še kar krepko.

Zrak reže, je zamrmral Ignac.

Poškilil je proti hribom, »očetova zemlja« je bila z okna videti trikotna bela krpica.

Gori je ivje, slana ali že celo sneg? Jutro je in čas, ko je treba napojiti živino. Na žičnatem plotu se tresejo šopi ovčje volne, gare drdrajo po klancu, debela jablan so gladka in bela, ropot koles odmeva v njih, kot da trkajo nanje mogočni kljuni žoln, tako napajajo gori mlade bikce, mati v uti pobira treščice za podnet; bogve, če je že počistila tisto kri s soda.

Ni vredno, ni vredno, navsezadnje je tudi očetova kmetija na človeški zemlji, njegova postava se je ustavila pred Ignacovimi očmi, še dolgo potem je tako bila, ko je atej koračil že kdove kje, Ignacu je bilo, kot da pijan stoji na sredi reke in išče štrleče kamne, da bi nanje lahko stopila noga, a kamenje sproti odnaša deroči tok, jelše in vrbe gredo vzdolž brega.

Gori je že sneg, razbiti stopnički pred vrati, in vrata odpahneš, blatne cokle na lopi, mraz, ki v hipu prežene toploto iz kuhinjice, šipa, prekrita z lepenko, v hiši kup korenja, ki ga je materi uspelo rešiti pred prezgodnjo zimo.

Ignac se je raznežil: nekaj bi moral storiti za očeta, ne pa kar tako. Še dolgo je tako drevenel na oknu, dokler se niso njegove nežne misli čisto razmeglile.

En dan dopusta še imam, je pomislil, bilo mu je tako pusto pri duši, če ne že dolgočasno, kar jutri bo nastopil službo, ta dan mora nekako napolniti, dopoldne bo pisal pisma, popoldne bo že počel kaj; prevelika je postala soba in svet, ki ga je z okna videl, je bil prevelik.

Napisal je prvo pismo kolegu iz študentovskih let, na izlet da ga ne bo, ker nima časa in se povrh vsega še slabo počuti, zatem je napisal še nekaj podobnih pisem in v vseh pismih se je slabo počutil, za konec si je prihranil pisanje Šefki, svojemu tedanjemu dekletu, taka pisma, v katerih vsebini se je prestavil vedno v drug kraj, da ja ni bil tam, kjer je že bil, je tedaj zelo rad pisal:

Draga Šefka, doma sem, pri svojih, in mislim nate, gotovo mi boš to odpustila. (Besedo »odpustila« je prečrtal in jo nadomestil z »gotovo se boš tega razveselila«.) V nobenem drugem kraju ne bi mogel tega — misliti nate — storiti bolje. Si lahko misliš, da je tu že prava zima? Gore snega okoli hiše. Prav nič idilično ni sedeti v skoraj mrzli hiši (kurijo samo v kuhinji, saj je za zimo še res prezgodaj), ampak dobro je; zdi se mi, da še hiša stoji počasi, da se sneg ne bo stajal, da tu še na veke in veke nobeni stvari in ne meni ne bo treba miniti. Rad mislim nate v zaseženih podobah. Prejle, ko sem hodil po lesu domov, sem videl drevesa rdeča in bela ter mi je bilo, kot da me ni in tudi tebe ni bilo, in zdaj spet čutim, kako je bilo to dobro. Rad bi ti poslal tak gozd, toliko velik, da bi se v njem izgubila, kot sem se jaz, in snežen, pod debli stopinje mehkih korakov, pravi, živi gozd, da bi ti v njem hodila mirno in lahkotno. Ti ne moreš vedeti, da tule mislim nate in četudi bi vedela, ni nobene moči, ki bi mojim besedam dala podobo večnih dreves. in te zazibala v mojo bližino.

Pismo se je nadaljevalo in nadaljevalo, ko ga je napisal do kraja, ga je nekajkrat prebral, reči je treba, da z dopadenjem in užitkom, nato ga je založil v kako knjigo in nanj pozabil, Štefki pa napisal kartico, da jo bo obiskal v nedeljo.

Popoldne je Ignac sklenil, da domov ne bo šel več in še, da se bo od tu odselil.

Kmalu po tem je spal v drugem mestu. Kaj so sploh dnevi v primeri z nočjo! Kar se selitve tiče in spremembe delovnega mesta, se ne more reči, da si Ignac ni očital neresnosti, mogel bi bil počakati do konca polletja ali celo do konca šolskega leta in ali ni že to kako skrito znamenje nenormalnosti, vidiš, tudi tega se ne bi smel vprašati! Kaj so dnevi v primeri z nočjo, pisan trenutek! Stanoval je v visoki hiši in se ponoči vselej prebujal in dolgo je trajalo, preden je zaspal, če je še sploh, kar se je bal, da se bo pred jutrom še prebudil. Pri belem dnevu se je skušal posmehovati temu nočnemu doživetju in si ga na različne načine razložiti, vendar ni nič zaleglo, naslednjo noč se je spet prebudil. Zdramila ga je nenadna tihota, kot bi ga prebudile neštete prazne poti v mestu, ugasla okna, prva stvar, ki jo je z grozo zaznal, je bila hiša, v kateri je stanoval, čutil jo je, da stanuje ona v njem, njene gole stene, strmo stopnišče z odpahnjenimi okni, v njem so se zganile otroške risbe, hodil je iz razreda v razred, vrata v umivalnicah in straniščih so bila odprta in s hodnička je lepo videl, kako je utripala cestna luč, tudi na cesti je bil in je od tam videl visoki blok miren in svoje okno, za katerim je spal, je videl razločno in zagledal to hišo že z vlaka blizu: v tej hiši je podnevi pouk, na vrhu pa stanuje učitelj Ignac; bil je popolnoma buden, kakor hitro je pomislil: jaz sem popolnoma buden, je zagledal tisto, čemur se je podnevi posmehoval: smrt, belo okostje v naravni velikiosti in malomarni drži ob oknu. Če je stopil tja, to je večkrat naredil, saj je bil vendar odrasel in se ni rad bal, se je skelet prestavil kam drugam, v ta ali oni kot v sobi, večkrat se je ustopil kar pred posteljo, Ignaca je hrabrilo le to, da ni videl skeleta hoditi in rožljati s kostmi, ni se videlo, da bi ravno šel sem in tja, kar prestavil se je; Ignac je planil in prižgal luč.

Bilo ga je sram, pomislil je, da ne bi smel biti več učitelj. Rad bi si dobil, to je, moral bi si dobiti kako mirno službo, v resnici nikdar ni hotel biti učitelj, prav tako ni mislil nadaljevati nobenega šolanja, (kolegi so o tem sicer govorili, češ, ti nimaš družine, ti bi v prostem času lahko študiral), ni mogel reči, da ne misli tako, saj, če bi odkrito govoril, včasih ga je zaneslo, da je govoril naravnost, tega si pa le ni upal reči, če bi lahko spregovoril, bi moral reči, da že dolgo tuhta o tem, da bi zapustil učiteljski stan, prepričan je o tem, da bi z veseljem hodil delat v kako tovarno, mašil bi lahko steklenice ali zavijal žvečilni gumi ali bi delal pri kakem stroju, ko tako ropota, da se ti ni treba z nikomer pogovarjati, tu in tam dvigneš oči, znaš drugega stroja se ti prijateljsko zasvetijo oči v pozdrav, potem, po delu, bi hitro odšel iz tovarne, šel bi prek tračnic, siva sila, ah, ja, saj je videl delavce tako hoditi, telesa v utrujeni drži, ko v njih drema živa naslada po opravljenem delu, to je poznal z očetovih njiv, in ko jih je videl tako hoditi,

desetine in desetine, in so se železniški tiri (vedno jih je gledal z grenkim očesom kot vse ceste in druge poti) zgubili, skrili pod njihovimi strnjenimi telesi, je čutil do njih spoštovanje, zelo rad bi bil zgubljen med njimi, tudi močni so se mu zdeli, ko bi jaz bil toliko delavcev! Hitro je sem pritaknil nejasno misel, omotičen občutek, da bi jim, če bi bil eden izmed njih, lahko koristil. Ne, ne bi bilo mogoče, če bi vedeli, da je bil prej učitelj, bi mu dali čez tovarniško glasilo, ne bi sprejel, sploh ne, najbolje bo, če bo rekel, da je prej delal v mesnici ali v tovarni kos, tako bi se lahko zagrizel v delo, delal bo nadure, vskočil bo v primeru kake bolezni, zaslužil bo, ne, saj mi ne gre za denar, to je zaradi nečesa drugega, no, zaslužil bo, in bi si, recimo, čez štiri, pet let lahko kupil leho zemlje.

Do sem je segel z mislijo: moral bi menjati službo, dobiti bi si moral mirno službo, in ko jo bo menjal, jo bo zato, da si bo kupil leho zemlje. Kadar je videl pred svojimi očmi leho zemlje, se je pomiril in pri luči zaspal. Vendar ga ta predstava ni vselej uspavala, kaj tedaj, če je še utegnil pomisliti: tebe, Ignac, kmetovanje ni nikoli veselilo. Nič, pa drugače! Ko bi si poiskal kako mirno službo, saj ni nič takega, nič izjemnega, če bi službo menjal, potem bi se oženil.

Torej so nastale ženske, ponavadi stegnjeno, golo telo, ki je v njegovi ponočni predstavi obležalo negibno: tako, tu sem in se me dotikaj! Na tak način bi se lahko rešil še grde razvade, ki se je mora znebiti: rad se je dotikal ljudi, mlad ali star, kogarkoli se je moral dotikati, čul jih je bolje, če je to storil in jih je tudi sprejemal v zavest, v skladu s tem, kakšni so bili pod roko, za to ni imel nobene razumne razlage, kakšen je torej ta ali oni človek, če se ga dotakneš, imel je navado, da je položil roko, vsaj vršičke prstov na hrbet tuje dlani, prav hrbet dlani, dlan sama se mu je zdela precej manj zanesljiva, pač zavarovana s tem, da je lahko prijela njegovo roko, to pa ga je zmedlo; ljudi, ki si jih ni upal ali mogel dotakniti neopazno, se je izogibal, na tihem pa si vselej želel, da bi se naredile take okoliščine in bi mogel to napraviti, ni bilo prijetno vedeti, da nekaj tako zelo moraš: tega, Ignac, živ krst ne počne, ti pa, pomisli, devet razredov otrok, po trideset otrok v vsakem razredu in ti si vse prešlatal! In natakarij v hotelu, tvoji kolegi in kolegice, celo nadzornik, kaj imaš zdaj od tega, slabo mnenje o sebi! Dobil si bom eno za tu, za sproti, Štefka, to je čisto druga reč, ni treba, da je ravno ženska: jaz bi lahko živel s komerkoli, z žensko, z moškim, s starko ali s starcem, z otrokom, z živaljo, če ne bi ljudje mislili, da je tisto samo žival, to tudi ni imel za normalno, res se je razveselil, da je tak in bi lahko živel s komerkoli: ni nujno, da se ravno oženim.

Lepo vreme je bilo, v svoji preprostosti je kdaj pa kdaj za nekatere odklone dolžil tudi vreme, na večer je šlo, bila je sobota in v bloku ni bilo pouka, čistilka mu je pospravila stanovanje, tudi denarja je še imel za nedeljo, zračunal je, da bi si lahko v hotelu naročil, brez napetosti, sobotno večerjo, v nedeljo celo postrvi; če ne bi naročil, če si Štefka ne bi zaželela sladkarij, če se ne bi oba vrgla na pijačo, bi mu ostalo še za kino in za zajtrk v ponedeljek, ponedeljek opoldne bo že plača, četudi bi plače ne bilo,

včasih je ni bilo, si bo že kje sposodil kakega tisočaka, sam bo že kako, Štefka bo odšla z vlakom v nedeljo ponoči, povratno karto ima, tako ji ne bo treba plačati vozovnice, kar se denarja tiče, je bil brez skrbi. Napravil je tudi priprave za ponedeljek, naredil jih je sicer površno in prekratke, ene ure pa sploh ni pripravil, zaprl je zvezek v omaro in pospravil tudi druga znamenja svojega poklica: torbo, ki jo je nosil v šolo, osnovnošolske učbenike, na polički obrnil slovarje, tako, si je mrmral, to so na oko lahko romani. Legel je na divan, do prihoda Štefkinega vlaka je bilo še dobro uro, podnevi ni bil sanjač, podnevi tudi ni o ničemer s posebnim užitkom tuhtal, prav tako si ni delal ljubezenskih predstav s Štefko, tisto stegnjeno telo je bilo nekaj zelo splošnega, Štefka bo tako ali tako prišla, potem . . . si je tu naredil pregrajo, vstal je in odprl balkonska vrata, globoko spodaj je prek ceste stala hiša: na okno je bilo naslonjeno dekle in si stiskalo mozolje, pred hišo je stala mizica in debela ženska je sedela za njo in držala noge na sedalnici drugega stola, služkinja je drsala po žaluzijah z omelcem na izredno dolgem držaju, pogledal: na travničku ob hiši je rasla košata češnja, pogledal je visoko travo, ki je rasla pod drevjem ob hiši, ni mislil, da je trava tam, trava raste tam, tako je mislil in če tam hodiš, imaš od nje hladne podplate, Ignac je postal rahel, in če bi bil jaz dekle, bi šel dol s tistega okna in se povaljal po travi, dekle si je še vedno stiskalo mozolje, čudno, da še vidi, ko pa se je trava že plavila od prihajajočega mraka. Na kolesu se je mimo hiše peljal star kmet s sivim nahrbtnikom na plečih, tudi cesta je bila svetlo siva in dolgo ni nihče pripeljal ali prišel po njej, Ignac je pozabil gledati, obrisi stvari so se topili v mraku, sam je olesenel, pozabil je nase, ni se zanimal več zase, ostal je tako uro in še več, kolikor je že bilo, da se je pripeljala Štefka in prišla do bloka in po stopnicah.

Si doma, fajn, je rekla in neprestano govorila, da je Ignac doma, da, no, ni mislila, da je on doma, ker je lepo vreme, njen glas se je bal; le česa se ima bati, se je čudil Ignac.

Pri vratih je stala zadihana.

Ignac se je nasmehnil.

Si vesel? je spraševala, si vesel?

Ignac se je stresel, ni je bil vesel, zdaj ne, kaj me briga, če sem te ves čas čakal, nemogoče se mu je zdelo, da se bo moral pečati z njo, in to tako, da bo videti navdušen in vesel, še malo prej mu je bilo najbolje, ko se je izgubil na balkonskih vratih, tako mora biti po smrti, ki se ji je misel v velikem loku izognila, po smrti bi bil rad, nič ne pomaga, si je priznal, jaz bi rad ne-živel.

Mogoče se ne vidi, da se smehljam?

Ti je vroče? se je potrudil, kot bi si pridobival čas, da bodo zdrsnile prejšnje tople sence z njega.

Štefka je tekla s postaje, tudi on je vedno tekal s postaj, svetle lise znoja na čelu, prijazno oko, na desni in levi so hiše z okroglimi strehami, okna so venomer čista, da vidiš v hiše kot v pravljичne jame, ne moreš razbiti teh svetlečih podob, kadar si v ljubezni, mimo bliskajo zračne podobe

Ljudi, iz ovratnikov rastejo sneženi vratovi in nobenega obraza ne vidiš, od časa do časa se obrneš, plašno in okorno, kot to naredijo živali v golem bregu, ker si ves težak od krvi, takrat si je dobro izmisliti košate grme za mestom, da dobiš ravnotežje, mimo katerih se zvija voda, zvija se v zemlji, zvija. Tako si je predstavljal Ignac, da je Štefka tekla s postaje.

Mudilo se mi je, je rekla domače. Sezuvala si je čevlje z debelimi plutovinastimi podplati, stopala je imela grda, kratka, raztlačena, s čudno oblikovanimi nožnimi prsti, stisnjenimi skupaj in nabuhlimi, kdove kdaj je že hodila bosa. Ignacu ni bilo prav, da je opazil to Štefkino telesno napakico, luč je že bila prižgana, on je še vedno stal ob balkonskih vratih. Nič nisi dober, samo nase misliš, si je očital, v hipu je bil ves poln sobotnih cest, zaprtih trgovin, kako je bil samo natančen: videl je celo list iz računskega zvezka pred vrati trgovine, ob tej uri gredo mimo učenci k večerni maši ali k veronauku, računski list je še bel in se trese od vetra, iz frizerskega salona gre kolegica in nese domov tri zrezke, in zakaj naj ne bi nesla, imeli bodo vsaj dobro večerjo, Štefka je prišla od daleč k njemu; grdo se obnašaš, si je poočital, nič nisi dober, tu je, jo vidiš, Štefka je tu in čaka, da boš planil nanjo, ne, ni prišla sem zaradi tega, temveč zaradi stoterih nežnosti, tako je, Ignac, in nič drugače, so se obnašale razpletene in razpuščene misli v njem.

Ne zameri, ne zameri, je skočil k njej in ji začel kuševati noge, kušujem ti noge, je bobnel v njem kmečki glas, ni si mogel misliti, da ji poljublja noge, na glas pa ne ene ne druge besede ni povedal.

Ničesar ti nimam dati za pod zob, je rekel, v miznici je našel stare napolitanke, boš jedla?

Ne bi zdaj, je rekla.

Jaz sem čisto mrzel, se je čudno oglasil, tak je tudi bil: mrzel; Štefka je odprla usta, hočem reči, da sem utrujen, se je popravil in iz njega so kar vrela vprašanja: ali si dobro potovala, je bila na vlaku gneča, ali si je tvoja mama že opomogla po operaciji slepiča, kaj si počela, odkar sva se zadnjič videla, o vsem pripoveduj.

Štefka ne bo vsega pripovedovala, sam dolgčas, je rekla, dala je Ignacu roke okoli vratu in se tiščala k njemu.

Kaj naj naredi moški, kadar mu še ni do posteljnih ljubeznivosti? Takrat naj gre v umivalnico in posluša vodo. Kako čudovito je Ignac poslušal vodo! Bobnela je v emajliran umivalnik, vsa umivalnica se je izkazala kot prikladen dober prostor z dolgim pločevinastim koritom ob steni, z umivalnika je šumela in pljuskala voda vanj, vesel odmev je nosilo po ozkih hodničkih, v vseh hišnih prostorih je bila skrita neznana prijetna vaba, neboleča past, kjer gre Ignacovo telo med znane, preizkušene, tolikokrat gledane predmete, kjer sedijo sence otrok, kjer s paglavsko naglico puhne skozi loputasto okno veter. Celó večnost le ni mogel natakati vode v umivalnik, zavrl je pipo in odlil odvečno vodo.

Legel bom z njo v posteljo, prej ji bom umil noge, zelo ga je mikalo, da bi ji umival grde noge, nato se bom z njo pogovarjal.

Počeni! je prednjo, ji dvignil stopala s tal in noge predejal v umivalnik. Smejala se je, da ni tako grozno utrujena, zjutraj je dolgo spala in ob sobotah nima službe, vedno me presenečaš, je rekla.

Saj ni tako težko, je rekel Ignac, bolj sebi kot njej, rad te imam, res jo je imel zdaj rad, pohleven je postajal, za kak trenutek ptica v mraku. To je poznal: živo snov njenih nog, po katerih so tapljale njegove mokre roke kot po začetku široke, svetleče ponjave, ki ga bo zdaj zdaj ovila, zabrisala in potopila za dolgi čas, o katerem ne bo ničesar vedel.

In sta se igrala.

Na vsakem novem začetku so v njegovi zavesti obviseli obris! njenega telesa, trdi kot navidezno mehki obris! velikega, razčlenjenega kamna, v napolnjenih votlinah je na gosto udarjalo srce.

Moram, se je oglasilo v njem pred vsakim viškom; počila je veja, se odlomila, v deblu se je prikazala bela jamica.

Bila je široka tema, brez zvoka in giba.

Štefina glava se je počasi obračala k njemu: Ignacov obraz je bil spačen in slinast, njegove zatekle oči, saj jih je videla že tolikokrat, so bile prikovane nanjo, sovražne in nenavadno ostre.

Pokrila si je vrat z rokama in rekla: Zapustil? Ali me boš zdaj zapustil? Ignac ni rekel ničesar.

Ignac ni rekel ničesar.

Ko sta pozabila, takoj sta pozabila, sta govorila o tem, kako jima je lepo, kako jima je bilo lepo, take reči sta govorila.

Štefka ga je dregnila v ramo: Bodi vesel, slišiš, zakaj se držiš tako mrtvaško resno!

Saj se ne! je rekel Ignac.

Potlej sta vstala in šla večerjat na postajo.

Štefka je rekla, moja babica je imela gostilno.

Prosim, je rekel Ignac, ne govori o svoji babici, niti besede več o nobeni babici, jaz sem čisto mrzel.

Štefka je užaljeno umolknila.

Ignac je za večerjo zapravil ves denar, kar ga je imel.

Kaj bova pa zdaj, ko nimam niti dinarja? Štefka nima večje plače kot on, kadar gre on k njej, ga gosti ona, ne, njej ne bom omenil, da nimam niti dinarja.

Kaj bova delala, ko nimam niti dinarja, ves se je zapičil v to: nimam niti dinarja, ne zapravljam, nobene reči si ne kupim, razen kake knjige tu in tam.

Kaj naj naredi Ignac, kadar nima niti dinarja? Naj gre s Štefko v posteljo spat, in če je drugi dan nedelja? Naj se naredi bolnega, ostane naj v postelji, Štefka bo šla kupit sendviče, bobi palčke in steklenico malinovca, potem bo skuhala čaj. In jutri ves dan v postelji? Ves dan v postelji. Tako boš imel dovolj časa, da se boš enkrat pošteno zamislil nad seboj, do ponedeljka.

Rad bo šel v ponedeljek v šolo, vstal bo zgodaj, ves se bo umil, lahek kot ptica, če se navsezgodaj umije, obril se bo natančno, skrtačil si bo čevlje in zobe, vse v ponedeljek: sonce zori na cesti asfalta, vlažen od rose, mimo grede kratke travice, hodil bo počasi in bo med prvimi v zbornici, dve minuti pred zvonjenjem bo šel v razred. Čuješ, Robert, posodi mi dva tisoč dinarjev, bo rekel v odmoru zgodovinarju, zelo rad, bo rekel Robert, ti kar reci, kadar nimaš.

Ni še bil ponedeljek, Štefka je hodila poleg njega, v temi je bila blaga oblika, odpirala je usta in govorila, ne vem, če te ne motim, bojim se, da te ne dolgočasim, hotela sem reči, to mestece je popolnoma neresnično, v majhnih mestih vse tako trpko diši, vedno imam občutek, da je praznik. Od reke je nosilo smrad po razpadanju.

Štefka je stegnila roko in ga zgrabila med noge.

Ne delaj tega! Tu! je zarjul Ignac in pozabil, da je temno, tu se vse vidi, otroci vse opazijo, tebi je vseeno, meni pa ni, da boš vedela, če jaz koga vidim, da se tako obnaša, se mi zdi neokusen; naježil se je: ali jaz dišim trpko, ali dišim po prazniku, ti sakramenska duša ti. V Ignacovi glavi je šumelo od jeze, zaželel si je, da bi bil toliko močan in bi jo spodil: pojdi, od koder si se vzela, ali pa vsaj toliko jezen, da bi se mu lastna jeza ne zdela smešna.

Opravičil se ji je z izbranimi besedami, saj imam rad, vse imam rad, kar narediš ti, zgrabi me, če hočeš in naj me vidi vesoljni svet!

Delaš se, da ti do teh reči ni, je začela razburjeno Štefka.

Nikar, je rekel, jaz sem vendar moški.

V nedeljo ponoči je Štefka šla, ni bila videti ravno zadovoljna, zakaj hodi obiskovat tega čemernega Ignaca?

Napisala ti bom dolgo pismo, je rekla.

Ti kar, je rekel Ignac, lahko napišeš dolgo pismo, če imaš o čem.

Ignac je preiskal celo hišo od vrha do kleti in prižgal vse luči v razredih. Ali je kaj zalegla Štefka prejšnjo noč? Nič ni zalegla. Zaspala sta, kdove, kako dolgo sta že spala, mogoče se je že svitalo. Ignacu je posijalo hladno na čelo in oči, pokril si je veke z dlanjo in se prebudil, nekje v sobi je okostnjak, mene ni strah, ker nisem tak, da bi se bal okostnjaka, da nisi? Odprl je oči: okostje je stalo ob oknu kot zmerom. Štefka, je poklical Ignac in se je oklenil, Štefka, ne spi več! Štefka, je jecljal. Ni se takoj zbudila, telo se mu je napelo, Štefka, je zakričal. Zbudila se je, začel jo je božati in mečkati, z očesom pa škilil proti sredini sobe: tam je po turško sedel okostnjak, obrnjen proti njemu. Stori kaj! je zavpil Štefki, stori vendar nekaj, jo je prosil. Štefka je prižgala luč in okostnjak je počasi kopnel. In koliko besed je bilo treba, kaj je bilo, se ti je kaj hudega sanjalo, ne, ne, nič ni bilo, rad bi, da bi se ti zbudila, in naj Štefka oprost, da je bil preglasen.

Blok je bil razsvetljen kot grad, Ignac je postopal po njem.

Zapiral in odpiral je vrata, gledal slike, v neki miznici je našel kriminalko in jo bral do ponedeljkovega jutra.